

ЕКОНОМІЧНІ ЦИКЛИ В ТЕОРІЇ МУЛЬТИПЛІКАТОРА-АКСЕЛЕРАТОРА

В даній статті розглянуто теорію мультиплікатора-акселератора та визначено можливість її використання при економічному моделюванні.

Ключові слова: мультиплікатор, акселератор, теорія мультиплікатора-акселератора, економічні цикли.

В данной статье рассмотрено теорию мультипликатора-акселератора и определены возможности его использования при экономическом моделировании.

Ключевые слова: мультипликатор, акселератор, теория мультипликатора-акселератора, экономические циклы.

This article includes the theory of multiplier-accelerator and identified the possibility of its use in economic modeling.

Keywords: multiplier, accelerator, multiplier-accelerator theory, economic cycles.

Постановка проблеми. Теорія мультиплікатора-акселератора є однією з основних теорій макроекономіки. Вона широко використовується для обґрунтування рішень урядів різних країн. У той же час, подібно теорії відносності у фізиці, вона майже не застосовується для розв'язання прикладних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саме поняття «мультиплікатора» (множник) було вперше сформульовано англійським економістом Р.Ф. Каном (1931 р.). У первинному варіанті теорія мультиплікатора була сформульована Джоном Мейнардом Кейнсом. Пізніше вона була доповнена «принципом акселерації» (прискорювач), висунутим французьким економістом Альбертом Афтalionом. Згодом цей принцип був більш детально розроблений Р. Харродом, Дж. Хіксом і П. Самуельсоном і включений до неокейнсіанських моделей економічного зростання. Останнім часом з'явилися роботи, присвячені різним аспектам використання принципу мультиплікатора в регулюванні зайнятості (Є.В. Балацький), а також теорії механізму господарського регулювання (Ю.М. Осипов) та його еволюції (І.Е. Крисіна).

Мета статті полягає в дослідженні основних положень теорії мультиплікатора-акселератора та визначенні можливості її використання при економічному моделюванні.

Вклад основного матеріалу. Вперше теорія мультиплікатора стала застосовуватися для обґрунтування антикризової політики. З її допомогою намагалися не допустити подальшого загострення економічної кризи та катастрофічного збільшення масового безробіття. За допомогою цієї теорії пропонувалося урядам вирішити ряд проблем: як подолати кризу, як скоротити безробіття, і, найголовніше, як врятувати ринкову економіку. Свій подальший розвиток теорія мультиплікатора одержала в принципі акселерації.

Традиційний погляд класичної теорії на процеси заощадження та інвестування підкреслює благодворність високих заощаджень. Чим вище заощадження, тим глибше «резервуар», звідки черпаються інвестиції. Тому висока схильність до заощаджень за логікою класичної школи повинна сприяти процвітанню нації.

У реальній дійсності спостерігається взаємодія інвестицій і доходу. Автономні інвестиції, здійснені у вигляді початкової «ін'єкції», внаслідок ефекту мультиплікатора призводять до зростання ВВП. Пожвавлення ділової активності, зростання зайнятості призведуть до підвищення схильності до інвестицій у різних груп підприємців. Ці інвестиції прийнято називати похідними. Вони залежать від динаміки ВВП. Похідні інвестиції, будучи «накладеними» на автономні, посилюють економічне зростання і прискорюють його завдяки ефекту акселератора.

Таким чином, ефект акселератора в поєднанні з ефектом мультиплікатора породжує ефект мультиплікатора-акселератора. Ця модель була розроблена П. Самуельсоном і Дж. Хіксом, англійським економістом.

Ефект мультиплікатора-акселератора показує механізм самопідтримуючих циклічних коливань економічної системи.

Зростання інвестицій на певну величину може збільшити національний дохід на значно більшу величину внаслідок ефекту мультиплікатора. Збільшений дохід, у свою чергу, призведе в майбутньому (з певним лагом) випереджаюче зростання інвестицій внаслідок дії акселератора. Ці похідні інвестиції, будучи елементом сукупного попиту, породжують черговий мультиплікаційний ефект, який знову збільшить дохід, спонукаючи тим самим підприємців до нових інвестицій. Математично залежність між простом доходу і дією мультиплікатора і акселератора можна зобразити таким чином:

$$Y_t = A + MPC \cdot Y_{t-1} + V \cdot (Y_{t-1} - Y_{t-2}),$$

де A – сума автономних витрат (автономного споживання та автономних інвестицій),

MPC – коефіцієнт мультиплікації,

V – коефіцієнт акселерації.

Модель мультиплікатора-акселератора передбачає декілька варіантів циклічних коливань. Ці варіанти визначаються комбінуванням різних значень MPC і V . В реальній економіці $MPC > 1$ і $0,5 < V < 1$, при якому значення показників національного доходу мали б за 5-10 років набути величезних розмірів. Але практика не демонструє коливання вибухового типу. Не будемо забувати, що як і ефект мультиплікатора може діяти «у зворотньому напрямку», так і ефект акселератора-мультиплікатора може викликати значно більше зниження інвестицій, ніж зміна доходу (реального ВВП). Таким чином, взаємодія мультиплікатора і акселератора породжує безперервне і прогресуюче зростання випуску продукції або доходу.

Якщо теоретично взаємодія мультиплікатора і акселератора допускає вибухонебезпечні коливання, то на практиці вибухів не відбувається,

оскільки коливання доходу наштовхуються на певні межі. Верхня межа зростання національного доходу задається рівнем повної зайнятості. В зв'язку з цим зростання реального доходу припиняється. Тоді похідні інвестиції скорочуються до нуля, що в свою чергу, призводить до скорочення загального попиту та доходу. У своєму падінні національний дохід наштовхується на нижню межу, що визначається величиною амортизаційних відрахувань для простого відновлення основного капіталу. Від'ємні чисті капіталовкладення не можуть перевищувати величини «зношеного» капіталу. Досягнувши цього рівня, від'ємні інвестиції не змінюються, а значить, скорочення доходу уповільнюється, а це, у свою чергу, веде до скорочення від'ємних чистих капіталовкладень, що зумовлює зростання доходу, а за ним й індукованих інвестицій. Таким чином, коли національний дохід досягає верхньої або нижньої межі, він змінює рух в протилежному напрямку, що виключає як вибух, так і повне згасання циклу.

Теорія мультиплікатора-акселератора є однією з основних, загальноновизнаних теорій макроекономіки. Хоча іноді з'являються спростування та вдосконалення даної теорії, основна ідея залишається незмінною і підтверджується статистичними даними. При цьому на практиці для економічного моделювання вона використовується рідко.

У своєму первісному вигляді теорія мультиплікатора-акселератора в повній мірі не відповідає економічній дійсності, однак подальші доповнення і вдосконалення дозволяють досить точно описувати реальні дані. Однак при цьому слід враховувати умови, в яких реалізується кожна конкретна модель – інфляцію, науково-технічний прогрес, наявність вільних виробничих потужностей, товарних запасів і т.д. Без урахування таких параметрів теорія мультиплікатора-акселератора втрачає всякий практичний сенс і перетворюється скоріше в навчальну модель, що допомагає краще усвідомити макроекономічні принципи.

Іноді принцип мультиплікатора-акселератора не діє зовсім, наприклад, якщо стимулюючий ефект від інвестицій нейтралізується високою інфляцією. Принцип акселерації знаходить своє застосування за умови, що для повного задоволення зростаючого попиту необхідно значне розширення виробництва засобів виробництва. При наявності товарних запасів або незаповнених виробничих потужностей він не реалізується.

Крім того, на практиці, як правило, рідко спостерігається висока стійкість значень акселераторів. Особливо великі перепади можуть виникати у перехідних економіках і економіках, що змінюють свій режим функціонування, наприклад, при переході від рецесії до зростання і навпаки. У цих випадках величина акселератора сильно коливається, а іноді навіть змінює знак. Побудова моделей, заснованих на принципі акселерації, в таких умовах неможлива.

Висновки. При дотриманні основних умов застосування теорії, мультиплікатор та акселератор можуть бути використані, перш за все як оціночні величини, що характеризують стан економіки і допомагають

обґрунтувати державну політику. При цьому можна використовувати різні види мультиплікаторів у порівнянні (перш за все, статичний, динамічний і показник еластичності доходу з інвестицій).

Таким чином, теорію мультиплікатора-акселератора можна використовувати в першу чергу як пояснення, проте будувати на її основі числові моделі і прогнозувати розвиток економіки можна тільки при дотриманні ряду важливих умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Занг В.-Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории [Текст] /Занг В.-Б.//Перекл. з англ. – М.: Мир, 1999. – 335 с.
2. Юсим В.Н., О корректности концепции мультипликатора и акселератора инвестиций на макроуровне [Текст] //Мировая экономика и международные отношения, 2000, №11. – С. 57-61.
3. Балацкий Е.В., Комментарии к кейнсианской концепции мультипликатора [Текст] //Мировая экономика и международные отношения, 2000, №11. – С. 62.
4. Сакс Дж. Д., Ларрен Ф. Б. Макроэкономика. Глобальный подход: Пер с англ. [Текст] – М.: Дело, 1996.
5. В.Я. Иохин. Экономическая теория. [Текст] - М.: Юрист, 2000.
6. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. [Текст] М.: «Дело ЛТД», 1993.